

Posudek disertační práce

Autor práce: Mgr. David Doubek, Ph.D.

Název práce: Kultura jako zkušenost. Problém distance a desegregace.

Místo a rok vypracování: Praha, Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy 2014.

Práce je věnována konceptualizaci Romů, pohledům na sociální vyloučení a přístupům k Romům ze strany poskytovatelů služeb sociálně vyloučeným skupinám. Práce současně testuje metodologické možnosti studia romské integrace a postojů majority k Romům.

Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Obě části jsou však nejen funkčně, ale též formou zpracování provázány tak, že se rozdělení na teorii a empirii v daném případě jeví jako neostré. Teoretická část, stejně jako empirická, je nasycena empirickými příklady do té míry, že čtenář rychle pochopí, že teorie v daném případě neznámá představení teoretických východisek práce a empirie jejich aplikaci, ale spíše že se teoretická část zabývá obecnějšími problémy, než část empirická. Teoretická část především představuje Romy a snaží se skupinu konceptuálně uchopit, empirická část se pak věnuje postojům poskytovatelů služeb k Romům.

Zejména první kapitola teoretické části práce, kde se autor zabývá Romy jako etnickou kategorií, má spíše charakter rekapitulace. Opakuje zde známá fakta a pohledy na etnicitu a ukazuje problémovost primordialistického přístupu k etnickým kategoriím. Antropologové si takto tematizují etnicitu již více než 40 let. Efektivnější, než téma znovu a znovu rekonceptualizovat by bylo systematicky působit na širokou veřejnost, která fluiditu a situačnost etnických kategorií stále nebere jako danost, ať se již jedná o Romy, Čechy nebo Američany. Unilateralita etnických definic byla zpochybněna již v 50. letech 20. století. Přes to je Doubkova aplikace díla Frantze Fanona zajímavá. Doubkovi zejména umožňuje kombinovat antropologické a psychologické pohledy. Určitý problém vidím v tom, že Fanon hovoří o konfliktu a etnicita se týká kulturně konstruované jinakosti, která nemusí být nutně konfliktní. Téma konfliktu a etnicity nejsou totéž, jak by z Doubkovy práce mohlo vyplývat. Naopak oblasti konfliktu, které popisuje Fanon, si lze představit i uvnitř jednoho etnika, například mezi středními vrstvami obyvatel Prahy a pražskými bezdomovci.

Následně se autor věnuje otázce desegregace a pomáhajícím profesím, tedy oblasti, kterou již zařazuje do empirické části práce. Na základně promluv jednotlivých aktérů se snaží strukturovat jejich přístupy k Romům a ke kontextu, který je obklopuje. Vyčleňuje při tom tři ideální typy v přístupu k poskytování služeb: Systematik, Liberál a Láska. Zástupci jednotlivých ideálních typů v promluvách na předem vytipované problémové okruhy reagují určitou rétorikou a zauímají tak postoj ke své práci a k Romům. Výhody a nevýhody jednotlivých přístupů Doubek shrnuje v závěru, který je věnován zejména této části práce.

David Doubek realisticky ukazuje, že v konkurenci současných poskytovatelů služeb je liberál s distančním a profesionálním postojem ve výhodě, jelikož jeho rétorika se nejvíce

blíží požadavkům poskytovatelů grantů na projekty pro poskytovatele služeb sociálně vyloučeným skupinám.

Práce je beze sporu vynalézavá a zejména v její poslední části novátorská. Její předností je kombinování etnografických dat, které jsou rámovány jak psychologickými, tak i antropologickými teoriemi. Ukazuje velký přehled autora v dané problematice a jeho rozsáhlou terénní zkušenost, která však stále nedospěla k bodu, kdy by jeho představy o možných východiscích a závěrech v problematice byly utříděné do té míry, že by mu byly schopny pomoci jasněji strukturovat materiál, s nímž pracuje. Autor je stále ve stádiu, kdy se mu téma daří jen stěží uchopit a jeho koncepce se mu rozbíhá do několika směrů. V závěrech reaguje jen na zlomek podnětů a myšlenek, které se v práci vyskytují, počátek práce se váže poněkud k jinému tématu, než jeho závěr, autorovi zjevně dělá problémy v úvodu práce stanovit nejen, jaké jsou cíle práce, ale o čem práce je. Na obranu autora však nutno říci, že poznatky o Romech jsou obecně rozporuplné a většina ostatních autorů na tom není o mnoho lépe.

Jak již bylo řečeno, práce je originální. Stinnou stránkou této originality je, že autor ve svých úvahách a konceptech týkajících se Romů jen málo navazuje na jiné autory, včetně svých kolegů a dokonce i svých předchozích prací. Využívá téměř výhradně jen svoji empirickou zkušenost, a tudíž nutně objevuje již objevené a několikrát artikulované. Práci by podle mého názoru prospělo, kdyby David Doubek též využil poznatky obsažené v doktorské práci například Yasara Abu Ghoshe a Hany Synkové, které nejsou v práci citovány. Překvapivě též věnoval mnoho energie vymezování Romů jako kategorie v teoretické části, když v empirické části Romy jako kategorii nepotřeboval, neboť Romové byli subjektivně vymezováni aktéry jako skupina, které je poskytována služba.

V případě publikování doporučuji redukci tištěného díla pouze na empirickou část a propracování ideálních typů poskytovatelů sociální pomoci. Z textu by mělo být především zřetelné, co z této typologie vyplývá. Prozatím je zde patrné pouze, že liberální rétorika se jeví jako módní a jako blízká poskytovatelům finančních prostředků. Jako etnograf ale postrádám vazbu na jednání aktérů. Dá se pozorovat, že poskytovatelé s různými rétorickými strategiemi též služby různě poskytují a mají různé výsledky? Jakou má v tomto případě souvislost promluva s jednáním. Jakou má souvislost se vzdělanostním profilem, s kvalifikací, se sociálním zařazením aktérů? Předpokládám, že lidé nedělají zcela totéž, co říkají a pozorování a vyhodnocování jednání aktérů mi v této práci chybí. Domnívám se, že více pozornosti sociálním akcím by vneslo do textu více dynamiky.

Mgr. David Doubek, Ph.D. je osobností, která už mnohokrát dokázala své badatelské kvality. Jeho práce je vysoce invenční, inspirativní, pracuje se soudobými znalostmi v oblasti antropologie a psychologie a poznání o předmětu studia dále rozšiřuje. I po formální stránce jeho práce plně odpovídá nárokům kladeným na disertační práce.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze 15. 6. 2014

Doc. PhDr. Zdeněk Uherek, CSc.
oponent